dr hab. Anna Dorota Potocka prof. ASP
dziedzina: sztuka
dyscyplina: sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki
Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie
Wydział Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki

Warszawa, 24.09.2021 r.

Recenzja pracy doktorskiej

mgr Agnieszki Trzos

„Praktyka konserwatorska przy wybranych sarkofagach cynowych z Grobów Królewskich na Wawelu oraz mauzoleów Rodzin Promnitzów w Pszczynie i Hochbergów w Świebodzicach. Technika, technologia, metodyka i systematyka"

Zleceniodawca recenzji

Recenzja została przygotowana na zlecenie Rady ds. Stopni Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie nr 104/2021 z dnia 18.06.2021 r.- pismo z dnia 08.07.2021 r., skierowane przez Przewodniczącego Rady ds. Stopni Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie - prof. Krzysztofa Tomalskiego.

Podstawa prawna

Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2003 r. Nr 65, poz. 595; ze zmian. Dz. U. z 2005 r. Nr 164, poz. 1365; Dz. U. z 2010 r. Nr 96. poz. 620; Nr 182, poz. 1228; Dz. U. z 2011 r. Nr 84, poz. 455; Dz. U. z 2017 r. poz. 1789 z późn. zmian.).

Przedłożona przez Doktorantkę dokumentacja w wersji papierowej składa się z jednotomowej obszernej dysertacji „Praktyka konserwatorska przy wybranych sarkofagach cynowych z Grobów Królewskich na Wawelu oraz mauzoleów Rodzin Promnitzów w Pszczynie i Hochbergów w Świebodzicach. Technika, technologia, metodyka i systematyka" oraz jej zapisu w wersji elektronicznej.

Dołączono także dane osobowe wraz z wykazem wybranego dorobku zarówno w wersji papierowej jak i elektronicznej.

Dane osobowe

Pani Agnieszka Trzos (ur. w 1969 r.) jest absolwentką Wydziału Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie.
W 1998 roku uzyskała tytuł magistra sztuki otrzymując dyplom za pracę *Przeniesienie malowidła olejnego „Chrystus Eucharystyczny", z połowy XIX wieku, z temperowego „Chrystus Arcykapłan" z Cewkowa, datowanego na przełom XVII/XVIII wieku.* (promotor prof. Zofia Medwecka).
W trakcie studiów, w 1983 roku. odbyła praktyki i staże zawodowe w Muzeum Śląskim oraz w pracowni dr Antonia Massarelli'ego w Botticino Sera a rok później uzyskała stypendium The Elizabeth Greenshields Foundation w Kanadzie.
Od 2001 roku jest zatrudniona na stanowisku asystenta w Katedrze Malarstwa na Wydziale Artystycznym Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach, gdzie obecnie prowadzi zajęcia w Pracowni Technologii Rysunku i Malarstwa dla studentów I i II roku. Dotyczą one zagadnień z zakresu technik i technologii malarstwa sztalugowego, pozłotnictwa oraz malarstwa ściennego.
Od 2010 roku, wspólnie z mężem Tomaszem Trzosem, współtworzy A.T. Pracownię Konserwacji Zabytków w Tychach.

Ocena dorobku

W Jej imponującym dorobku z ostatnich dwudziestu trzech lat (1997-2020), znajduje się szereg udokumentowanych i upublicznionych dokonań, związanych z pracami konserwatorskimi i badawczymi, zarówno indywidualnymi jak i zespołowymi, dotyczącymi trzech generalnych obszarów działań.
Pierwszy obejmuje dzieła malarskie na podłożach drewnianych, płóciennych, metalowych, ołtarze drewniane oraz rzeźby drewniane polichromowane i złocone. Skala tych działań jest imponująca - dotyczy to dwudziestu pięciu ołtarzy drewnianych, polichromowanych i złoconych, około pięćdziesięciu obrazów sztalugowych oraz trzydziestu rzeźb drewnianych o bogatej dekoracji malarskiej. Wymienić tu należy poddane konserwacji obiekty należące do znakomitej kolekcji XVII, XVIII i XIX wiecznych ruchomaliów znajdujących się w kościele Wszystkich Świętych w Pszczynie, w kościele Św. Barbary w Częstochowie, obrazy z Opactwa cysterskiego w Rudach Raciborskich, z kościoła Św. Anny w Lędzianach, w Lublińcu, z kościoła parafialnego Wniebowzięcia NMP w Studzionce, w Koszęcinie, z kościoła Św. Marcina Biskupa w Tarnowie Opolskim, z kościoła Św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Karchowicach, Św. Klemensa w Lędzianach, z kościoła Wniebowzięcia NMP w Lubecku oraz z krypty grobowej króla Stefana Batorego w Katedrze Wawelskiej (obraz *Matka Boża*, poł. XV. w.).
Drugi obszar dotyczy działalności konserwatorskiej w zakresie malarstwa ściennego i elementów architektonicznych. Do najważniejszych należą prace przy polichromii barokowej w kościele Wszystkich Świętych w Pszczynie, konserwacja malowideł średniowiecznych w

kościele Św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Karchowicach, odsłonięcie i konserwacja gotyckich polichromii w kościele Wniebowzięcia NMP w Lubecku, polichromii w żydowskiej bożnicy w Będzinie, polichromii w kościele Św. Józefa w Sadowie, konserwacja wyposażenia kaplic drogi krzyżowej w Kalwarii Pszowskiej oraz elementów kamiennych w domu kultury w Tychach, w pałacu Kępińskich w Moszczanicy, czy też portalu kamiennego w kościele Św. Mikołaja w Kozłowie.
Trzeci najbardziej spektakularny obszar działalności badawczej i konserwatorskiej dotyczy prac przy sarkofagach metalowych. Sumarycznie obejmuje to ponad czterdzieści (!) obiektów cynowych, miedzianych oraz drewnianych obitych tkaninami. Wymienić tu należy cztery najistotniejsze zespoły dwudziestu trzech sarkofagów z krypt grobowych i Grobów Królewskich Katedry Wawelskiej, sześciu sarkofagów z mauzoleum rodziny von Promnitz z kościoła Wszystkich Świętych w Pszczynie, trzech sarkofagów rodziny Hochbergów z kościoła Św. Mikołaja w Świebodzicach oraz pięciu sarkofagów Biskupów Łuckich z kościoła Trójcy Świętej w Janowie Podlaskim. Do grupy tej należą także inne obiekty metalowe t. j. regalia grobowe wydobyte z trumien monarszych, mensy ołtarzowe, cynowe lichtarze, trumienne tablice herbowe a nawet dzwony i inne zabytki archeologiczne.
W tym nadzwyczaj bogatym i zróżnicowanym dorobku trudno jednak jednoznacznie stwierdzić, które z tych spektakularnych działań było samodzielnie wykonane przez Doktorantkę. Zakładam, że konserwacje obiektów o mniejszych rozmiarach, obrazów, rzeźb czy też określonych partii polichromii wykazanych w dorobku nie budzą jakichkolwiek wątpliwości. Nie można jednak jednoznacznie określić udziału procentowego, jako kierującego projektem (?), kierownika prac zespołu (?), wreszcie wykonawcy (?) w innych zespołowych projektach, gdzie udział wielu osób wynika ze specyfiki interdyscyplinarnej problematyki i udokumentowanej na zdjęciach aktywności osób trzecich. Doktorantka podkreśla współudział w zrealizowanych projektach osoby jej męża Andrzeja Trzosa. Ta kwestia powinna być jednoznacznie określona i wykazana w formie oświadczeń w dalszym procesie postępowania w przewodzie o uzyskanie stopnia doktora sztuki.

Doktorantka jest autorką i współautorką siedmiu publikacji i komunikatów, które ukazały się w branżowych czasopismach i wydawnictwach, min. w „Wiadomościach Konserwatorskich Województwa Śląskiego", Rozprawach „Studia Waweliana", Kraków, „Ochronie Zabytków " i innych.
Doktorantka nie wykazała uczestnictwa w konferencjach i sympozjach.
Jest autorką ekspertyz i projektów konserwatorskich dotyczących specyfiki konserwacji sarkofagów metalowych, w tym z Grobów Królewskich Katedry Wawelskiej.

W uznaniu zasług i spektakularnych osiągnięć otrzymała w 2019 roku, Nagrodę Marszałka Województwa Śląskiego za wybitne osiągnięcia w dziedzinie konserwacji zabytków w kategorii wykonawca a w roku 2020 Medal Stulecia Odzyskania Niepodległości za zasługi dla Niepodległej.

Bogactwo i różnorodność dorobku Doktorantki oraz jego znakomity poziom wykonawczy, stanowią ogromny wkład w rozwój nie tylko reprezentowanej przez nią dyscypliny ale również szeroko rozumianych nauk humanistycznych w tym historii i historii sztuki.

Świadczą o tym liczne odkrycia, których była współautorką jak i pogłębione badania związane zarówno z obszarem malarstwa (np. kościół Wniebowzięcia w Lubecku) jak i zgłębianie tematyki funeralnej na wybranych przykładach. Jestem przekonana, że wieloletnia działalność Doktorantki są solidną bazą dla realizowanych w przyszłości kolejnych ambitnych prac badawczych i konserwatorskich.

Ocena pracy doktorskiej

Pracę wykonano na Wydziale Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie pod kierunkiem prof. dr hab. Marty Lempart-Geratowskiej. Promotorem pomocniczym była dr Elżbieta Maria Nosek.
Praca doktorska spełnia wymogi formalne i odpowiada tytułowi wskazanemu we wniosku.

Doktorantka podjęła niezmiernie trudny i złożony temat dotyczący problematyki konserwacji sarkofagów cynowych znajdujących się w Grobach Królewskich na Wawelu oraz w mauzoleach rodowych Promnitzów i Hochbergów.

Autorka dysertacji wykonała szczegółowe badania porównawcze trzydziestu sarkofagów, z Grobów Królewskich na Wawelu, z krypty grobowej w kościele Wszystkich Świętych w Pszczynie oraz krypty grobowej w kościele Św. Mikołaja w Świebodzicach. Jak zaznaczyła uczestniczyła w konserwacji siedemnastu obiektów.
Pani Agnieszka Trzos przeprowadziła też kwerendy archiwalne w Archiwum Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach, Archiwum Zamku Królewskiego na Wawelu, Archiwum Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu, Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie, Archiwum Słupskiej Delegatury Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Gdańsku, Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Legnicy, Archiwum Parafii śś. Piotra i Pawła w Tworkowie, Archiwum Działu Archeologii Muzeum w Wodzisławiu Śląskim, Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków we Wrocławiu i wielu innych. Zapoznała się również osobiście ze stanem zachowania innych sarkofagów zgromadzonych w Szczecinie, Słupsku, Darłowie, Sierakowie, Brzegu, Legnicy, Pieskowej Skale i Krakowie.
Wybrane sarkofagi zostały poddane bardzo szczegółowej analizie, uwzględniającej zarówno zagadnienia ikonograficzne, historyczne w zakresie genezy, autorstwa, procesu twórczego jak i identyfikacji warsztatu konwisarskiego, obejmujące wszelkie aspekty technologiczne oraz technikę ich wykonania. Uzyskaną wiedzę poszerzono o wyniki prac badawczych i konserwatorskich, podjętych przez Doktorantkę zarówno w aspekcie technicznym jak i estetycznym.

Przedłożony układ pracy jest logiczny, a problemy w niej zawarte przedstawiono w sposób bardzo przejrzysty podsumowując je stosownymi wnioskami. Dysertacja liczy 285 stron, zawiera 268 ilustracji, rysunków i rycin, 245 pozycje literatury, wykaz 67 archiwaliów i opracowań niepublikowanych oraz 2 tabele zawierające szczegółowy indeks 84 sarkofagów, w tym 30 objętych badaniami (str. 288-309).

Analizowany problem omówiono w sposób niezwykle kompleksowy i rozbudowany, uwzględniając zarówno aspekt historyczny, zawierający informacje na temat zastosowania cyny w sztuce konwisarstwa na terenie Polski, budowy sarkofagów oraz ich wymowy ikonograficznej zawarty w rozdziale I, omawiając przyczyny powstawania i rodzaje korozji cyny oraz zjawisko tzw. „trądu cynowego" w rozdziale II, poprzez analizę procesu historycznych napraw i konserwacji zawartego w rozdziale III oraz zrealizowanych współcześnie prac konserwatorskich przez A.T. Pracownię Konserwacji Zabytków w Tychach w rozdziale IV. Przedstawiono także szczegółowe ustalenia dotyczące obecnego stanu wiedzy o pochówkach w dwóch kryptach rodowych Promnitzów i Hochbergów, zawarte w rozdziałach V i VI. Rozdział VII w całości został poświęcony omówieniu aktualnego stanu wiedzy o pogrzebach królów polskich i członków ich rodzin na Wawelu. Podsumowanie i wnioski końcowe zawarto w zakończeniu.

Przyjęte interdyscyplinarne metody badawcze sarkofagów, w tym współpraca ze specjalistami z różnych dziedzin z obszaru nauk humanistycznych, nauk ścisłych i przyrodniczych, nauk technicznych, nauk teologicznych oraz sztuki, a także poszerzona obserwacja i analiza obiektów w światłach analitycznych, badania warstw chronologicznych i technologicznych obiektów przy użyciu komplementarnych metod fizyko-chemicznych (XRF, XRD) oraz kwerenda i badania archiwalne, pozwoliła na kompleksowe rozpoznanie i identyfikację szczątków, towarzyszących im akcesoriów oraz zastosowanych przez poszczególnych mistrzów konwisarstwa środków i metod. Umożliwiła także rozpoznanie metodyki postępowania podczas historycznych zniszczeń i napraw tych niezwykłych obiektów.
Badania specjalistyczne wykonano w Instytucie Katalizy i Fizykochemii Powierzchni PAN w Krakowie (str. 78-79) a także Zakładzie Antropologii Instytutu Zoologii i Badań Biomedycznych w Krakowie (str. 114) oraz zapewne w innych renomowanych laboratoriach i ośrodkach naukowych w kraju. Niestety nie wykazano tego w przypisach poza wskazanymi przypadkami.

Opracowanie stanu badań oraz analizę procesu historii destrukcji i konserwacji sarkofagów, w tym przyczyny powstawania korozji i tzw. „zarazy cynowej", oceniam bardzo wysoko, ponieważ Autorka swobodnie korzysta z literatury, materiałów archiwalnych oraz wyników własnych badań, wprowadzając nowe wartości i fakty w dotychczasowe ustalenia badaczy. Zwłaszcza podjęcie wątku polemicznego dotyczącego konieczności przetapiania i tym samym niszczenia oryginalnych obiektów, aby zapobiec potencjalnemu rozprzestrzenianiu się zmian korozyjnych, co niestety miało miejsce w 1923 r. podczas prac w Grobach Królewskich na Wawelu, staje się wyznacznikiem właściwej drogi postępowania w procesie oceny stanu zachowania i przyczyn zniszczeń sarkofagów cynowych. Przeprowadzona na podstawie badań specjalistycznych i ich interpretacji, ambitna próba identyfikacji techniki i technologii oraz ustalenie składu chemicznego zastosowanych materiałów, pozwoliła Doktorantce na określenie cech charakterystycznych dla stylu poszczególnych warsztatów konwisarskich z wyraźnym rozgraniczeniem roli konwisarza i grawera w procesie wytwarzania sarkofagów, która dotychczas przez badaczy była traktowana raczej sumarycznie.

Ta precyzyjna analiza, była możliwa także dzięki bezpośredniemu obcowaniu Pani Agnieszki Trzos z tymi nietypowymi obiektami w procesie ich konserwacji a także dzięki dostępowi do wyników badań i dokumentacji konserwatorskich specjalistów z innych ośrodków, w których znajdują się tego typu obiekty.

Przeprowadzenie kompleksowych analiz fizyko-chemicznych umożliwiających nie tylko powierzchniowy ogląd ale i pogłębione badania technologiczne sarkofagów oraz złożonych w nich szczątków, historii ich konserwacji i ekspozycji, pozwoliło Doktorantce na krytyczne odniesienie się do prawdopodobnej kolejności i swoistego „harmonogramu prac" przy wybranych sarkofagach jakie stosowali konserwatorzy w przeszłości.
Szczególne miejsce w dysertacji znajdują odniesienia, niekiedy polemiczne do prac i publikacji prof. Jerzego Krauzego, uznanego autorytetu i praktyka w dziedzinie konserwacji metalu. Możliwość podjęcia przez Doktorantkę prac konserwatorskich przy sarkofagach królewskich, należących do najważniejszych i najcenniejszych obiektów tego typu w Polsce, o kolosalnym znaczeniu dla naszej kultury i historii a więc otoczonych szczególną troską i ochroną, doprowadziło do wypracowania potencjalnie najwłaściwszej metodyki postępowania, opartej o doświadczenia z przeszłości i wyniki najnowszych badań analitycznych.

Opis procesu konserwacji i zastosowanej metodyki wypracowanej przez A.T. Pracownię Konserwacji Zabytków w Tychach zasługuje na najwyższe uznanie. Rozwiązanie problemów logistycznych związanych z ciężarem i gabarytami poszczególnych obiektów, organizacja stanowiska pracy konserwatorów oraz ich oprzyrządowania wymagała dużej wiedzy i znakomitej koordynacji. Prowadzenie procesu usuwania produktów utleniania cyny, oparte na klasyfikacji zaproponowanej przez prof. Krause, przyniosło znakomite efekty. Podzielam opinię doktorantki dotyczącą dyskusyjnej dla innych konieczności usunięcia nawarstwień korozyjnych, które w rzeczywistości nie są patyną ale nadbudowaną warstwą, która wraz z upływem czasu negatywnie wpływa na recepcję powierzchni sarkofagów i przyczynia się do ich dalszej destrukcji. Zaskakujące jest jednak niepowodzenie w stosowaniu nowoczesnych metod ablacji laserowej do usuwania produktów korozji. Obserwowane na powierzchni blach przetopienia powierzchni, o których pisze Autorka, prowadzące do zmian estetycznych danego obszaru, wynikają najpewniej z nieodpowiedniego doboru rodzaju lasera, który powinien być dostosowany do użycia na powierzchni pokrytej chlorkami i tlenkami cyny (str.106-107). Warto takie próby podjąć w przyszłości i wyłonić z bogatej oferty odpowiednie dla tej powierzchni urządzenie.
Wynik tymczasowego przeniesienia i ponownego osadzenia olejnej warstwy malarskiej, na oczyszczonej powierzchni z produktów korozji, cynowego kartusza sarkofagu Jana Henryka I Hochberga, jest pokazem umiejętności i wiedzy konserwatorskiej Doktorantki. Bazując na doświadczeniu polskich uczelni, wyznaczających nowe trendy w zakresie transferu i rozdzielania warstw malarskich na różnych podłożach, udowodniła, że zastosowana metodyka przyniosła satysfakcjonujące rezultaty. Zaskakujące jest jednak przyjęcie *a priori* odwrotnej od zwyczajowo stosowanej proporcji spoiwa licowania obiektów w tzw. „metodzie suchej" (1:3- 3:1 klej glutynowy - PAW) i stężenia kleju (str.102-105). Powinno to być poprzedzone opisem dotyczącym podjętych prób w tym zakresie.

Zastosowane przez A.T. Pracownię Konserwacji Zabytków w Tychach metody stabilizowania i prostowania sarkofagów, poprzez użycie wewnętrznych konstrukcji i wzmocnień, jest w moim odczuciu wręcz wzorcową wykładnią postępowania w tym zakresie (str.111-135). Wprowadzenie trzech rodzajów konstrukcji wykonanych z wysokogatunkowej stali austenitycznej, połączonej specjalnie dobranymi śrubami i nitami lub spawane, były dostosowane do indywidualnych potrzeb dla każdego z konserwowanych sarkofagów oddzielnie. Pozwoliło to na przywrócenie obiektom ich oryginalnych kształtów i wymiarów. Absolutnym majstersztykiem są konstrukcje mobilne wykonane chociażby dla sarkofagów Zygmunta III Wazy, jego żony Konstancji i ich syna królewicza Aleksandra Karola.

Możliwość wprowadzenia konstrukcji mobilnych, przenoszących odpowiednio obciążenia i zespolonych z elementami pierwotnymi z wykorzystaniem istniejących już w sarkofagach oryginalnych otworów montażowych, było kolosalnym wyzwaniem i bardzo złożonym zadaniem projektowym. Kwestie te rozwiązano po mistrzowsku. Przyjęta droga postępowania zapewni stabilność wymiarową poddanych konserwacji sarkofagom na wiele lat. W świetle tych dokonań warto uzupełnić opis o listę osób, projektantów, inżynierów i wykonawców, którzy uczestniczyli w tym dziele.

Konserwacja estetyczna, przeprowadzona w oparciu o zachowane relikty dekoracji rzeźbiarskich, polichromii i złoceń, porównywana była także z materiałami archiwalnymi, chociażby inwentaryzacją rysunkową Michała Stachowicza oraz akwarelami Ludwika Łepkowskiego, Saturnina Świerzyńskiego i Antoniego Stopy. Pozwoliło to na dość precyzyjne odtworzenie oryginalnej kolorystyki aplikacji na wawelskich sarkofagach. Podobnie postąpiono podczas uzupełniania rekonstruowanych elementów metalowych na wszystkich obiektach. Cały proces szczegółowo udokumentowano, co widoczne jest na fotografiach w dysertacji (str. 144).

W rozdziałach V, VI i VII będących swoistą kulminacją opracowania, Doktorantka niezwykle wnikliwie i z ogromną pasją odsłania nieznane wcześniej fakty i ustalenia, prowadząc nas przez złożoną historię pochówków w kryptach grobowych rodziny Promnitzów w Pszczynie, rodziny Hochbergów w Świebodzicach i wreszcie w Grobach Królewskich na Wawelu.

Analiza inwentaryzacyjna, ikonograficzna i historyczna tych niezwykłych dzieł, przeprowadzona w oparciu o przyjęte wcześniej kryteria oraz wnioski wypływające z prac konserwatorskich, wskazują na wybitne umiejętności wielopłaszczyznowego i wielowątkowego badania obiektów zabytkowych przez Doktorantkę i swobodne korzystanie z aparatu naukowego.

Przeprowadzona przez Doktorantkę identyfikacja stosowanych przez warsztaty konwisarskie i pozłotnicze technik i materiałów, pozwala obecnie na weryfikację dzieł o niepewnym autorstwie czy proweniencji. Stanowi to bardzo duży wkład w badania nad fenomenem twórczości artystów i rzemieślników w obszarze sztuki funeralnej.

Praca doktorska napisana jest niezwykle żywym i barwnym językiem. Zapis bibliograficzny jest prawidłowy, także w zakresie odniesień do danych uzyskanych ze stron internetowych a bardzo bogaty dobór ilustracji właściwy. Zabrakło wykazu autorów zdjęć i znakomitych rysunków zamieszczonych w tekście.

Konkluzja

W świetle omówionych w rozprawie interdyscyplinarnych badań Doktorantki, ich poprawnej metodyki i wnoszących nową wiedzę ustaleń, naukowy walor dysertacji nie budzi jakichkolwiek wątpliwości. Doktorantka, bazując na niezwykle rozbudowanych badaniach, własnych ustaleniach oraz empirycznej konserwatorskiej wiedzy, wykazała się zarówno samodzielnością i wnikliwością w procesie pogłębionego dyskursu naukowego ze specjalistami z innych dziedzin jak i umiejętnością kierowania interdyscyplinarnym zespołem badawczym.
Prace konserwatorskie oraz badania przeprowadzone przez Doktorantkę, ich interpretacja oraz podjęta ambitna próba opracowania wiedzy dotyczącej techniki, technologii, oraz metodyki stosowanych w obszarze konserwacji sarkofagów cynowych, obecnych w zbiorach polskich, są wybitnym opracowaniem dotyczącym tego złożonego zagadnienia.

Stwierdzam, że oceniana w niniejszej recenzji dysertacja „Praktyka konserwatorska przy wybranych sarkofagach cynowych z Grobów Królewskich na Wawelu oraz mauzoleów Rodzin Promnitzów w Pszczynie i Hochbergów w Świebodzicach. Technika, technologia, metodyka i systematyka" mgr Agnieszki Trzos, spełnia wymogi określone w art.13 ust 1 Ustawy z dnia 14.03.2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. (Dz. U. z 2003 r. Nr 65, poz. 595; z późniejszymi zmianami).